

Yhdistetyt asiat T-24/93, T-25/93, T-26/93 ja T-28/93

Compagnie maritime belge transports SA ym. vastaan Euroopan yhteisöjen komissio

Kilpailu — Kansainvälinen meriliikenne — Linjakonferenssit —
Asetus (ETY) N:o 4056/86 — Vaikutus kauppaan — Yhteinen määräävä
markkina-asema — Yksinoikeussopimuksen soveltaminen —
Hintataistelualukset — Lojaliteettialennus — Sakot — Arviointiperusteet

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu kolmas
jaosto) 8 päivänä lokakuuta 1996 antama tuomio ..... II - 1207

Tuomion tiivistelmä

- Liiikenne — Meriliikenne — Kilpailusäännöt — Ryhmäpoikkeus — Suppea tulkinta — Linjakonferenssin jäsenten välisiä rahdinjakosopimuksia koskeva poikkeus — Poikkeuksen laajuus*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohta, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 3 artikla)
- Kilpailu — Määräävä markkina-asema — Yhteisen määräävän aseman käsite — Linjakonferenssi*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 1 artiklan 3 kohdan b alakohta)

3. *Kilpailu — Määräävä markkina-asema — Olemassaolo — Erittäin huomattavat markkinaosuudet — Yleensä riittävä osoitus määräävästä asemasta*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla)
4. *Kilpailu — Määräävä markkina-asema — Määräävässä asemassa olevan yrityksen velvollisuudet — Veto-oikeuden käyttäminen kohtuuden rajoissa siten, että muilla on mahdollisuus päästä markkinoille*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla)
5. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen — Väitetiedoksianto*
6. *Kilpailu — Määräävä markkina-asema — Väärinkäyttö — Toivotun tuloksen saavuttamatta jääminen ei vaikuta väärinkäytön toteamiseen*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla)
7. *Liikenne — Meriliikenne — Kilpailusäännöt — Määräävä markkina-asema — Väärinkäyttö — Ehdoton kieltö — Asetuksen (ETY) N:o 4056/86 nojalla ei poikkeuksia*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla, neuvoston asetus (ETY) N:o 4056/86)
8. *Liikenne — Meriliikenne — Kilpailusäännöt — Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisen edellytykset linjakonferenssin lojaliteettisopimuksiin — Komission toimivalta*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artikla, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 5 artiklan 2 kohta ja 7 artikla)
9. *Liikenne — Meriliikenne — Kilpailusäännöt — Määräävä markkina-asema — Väärinkäyttö — Linjakonferenssi — Yksipuolisesti määrätty sataprosenttiset lojaliteettisopimukset, jotka kattavat fob-ehdoin myydyt tavarat, ja mustat listat epälojaaleista rahdinantajista*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla)
10. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Määräävä markkina-asema — Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan — Arviointiperusteet*
(EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artikla)
11. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Määrittäminen — Perusteet — Rikkomisen tahallisuus — Rikkomisen vakavuus — Linjakonferenssin menettely kilpailijan syrjäyttämiseksi markkinoilta*
(EY:n perustamissopimuksen 86 artikla)
12. *Kilpailu — Sakot — Linjakonferenssin menettelyn lukeminen sen jäsenten syyksi — Sakkojen määrä — Sakkojen määrän vahvistaminen on sallittu jäsenten osallistumisen määrän perusteella*

13. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Määrittäminen — Perusteet — Yrityksen koko liikevaihto — Liikevaihto, joka syntyy kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvistä tavaroista — Molempien huomioon ottaminen*
(*Newoston asetusten N:o 17 15 artiklan 2 kohta ja (ETY) N:o 4056/86 19 artikla*)

14. *Kumoamiskanne — Kanneperusteet — Harkintavallan väärinkäyttö — Käsite*

15. *Kumoamiskanne — Kannekelpoiset toimet — Päätös, jolla määrätään sakko kilpailusääntöjen rikkomisesta — Viivästyskorot — Päätös on kannekelpoinen toimi*

1. Kun otetaan huomioon perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätty yleinen kieltö toteuttaa kilpailua rajoittavia yritysten välisiä järjestelyjä, poikkeusasetuksessa säädettyjä poikkeussäännöksiä on luonnostaan tulkittava suppeasti. Tämä koskee myös asetuksen (ETY) N:o 4056/86 niitä säännöksiä, joilla vapautetaan tietyt sopimukset perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätystä kiellosta; asetuksen 3 artikla on perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu ryhmäpoikkeus.

Linjakonferenssien välisiin markkinoidenjakosopimuksiin ei voida soveltaa asetuksen (ETY) N:o 4056/86 3 artiklan c kohdassa myönnettyä poikkeusta, joka koskee lähtöjen tai satamassakäyntien yhteensovittamista tai jakamista "konferenssin jäsenten kesken", ja tämä johtuu erityisesti siitä, että poikkeus koskee sopimuksia, joiden ensisijainen tavoite on yhteisen hinnaston vahvistaminen.

2. Perustamissopimuksen 86 artiklaa voidaan soveltaa tapauksiin, joissa useilla

yrityksillä on yhdessä määräävä asema relevanteilla markkinoilla. Johtopäätöksen tekeminen yhteisen määräävän markkina-aseman olemassaolosta edellyttää kuitenkin, että kyseiset yritykset ovat riittävässä määrin sidoksissa toisiinsa noudattaakseen samanlaista toimintalinjaa markkinoilla.

Tämä voi olla totta linjaliikenteen harjoittajien osalta, kun niillä on asetuksen (ETY) N:o 4056/86 1 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisen linjakonferenssin vuoksi läheinen yhteys ja ne voivat toteuttaa yhdessä relevanteilla markkinoilla yhteisiä yksipuolisia järjestelyjä.

3. Määräävä asema voi johtua useista seikoista, jotka eivät ole välttämättä ratkaisevia erikseen huomioon otettuina. Jolleivät kysymyksessä ole poikkeukselliset olosuhteet, erittäin huomattavat markkinaosuudet ovat kuitenkin sellaisenaan osoitus määräävästä markkina-asemasta.

4. Määrävässä asemassa olevalla yrityksellä on perustamissopimuksen 86 artiklan nojalla erityinen velvollisuus olla toiminnallaan rajoittamatta tehokasta ja vääristymätöntä kilpailua yhteismarkkinoilla, riippumatta siitä, mihin tämä asema perustuu. Näin ollen perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamisalaan kuuluu kaikki sellainen määrävässä asemassa olevan yrityksen toiminta, joka voi häiritä kilpailun ylläpitämistä tai kehittämistä markkinoilla, joilla kilpailu on jo vähentynyt nimenomaan tämän yrityksen markkina-aseman vuoksi.
5. Päätöksessä, jolla todetaan kilpailusääntöjen rikkominen, ei välttämättä tarvitse toistaa väitetedoksiantoa.
6. Kun yksi tai useampi määrävässä markkina-asemassa oleva yritys panee todellisuudessa toimeen menettelytavan, jonka tarkoituksena on kilpailijan syrjäyttäminen, se, että toivottua tulosta ei ole saavutettu, ei riitä sen toteamiseksi, että kyse ei olisi perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettusta määrävään markkina-aseman väärinkäytöstä.

Vaikkei yrityksen määrävä markkina-asema estä sitä säilyttämästä omia kaupallisia intressejään, jos ne ovat uhattuina, ja vaikka yrityksellä on oikeus kohtuuden rajoissa ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin intressiensä suojaamiseksi, tällaisia toimia ei voida kuitenkaan hyväksyä, jos niillä pyritään vahvistamaan määrävää markkina-asemaa ja käyttämään sitä väärin.

Yrityksellä, jolla on määrävä markkina-asema ja yksinoikeus, johon liittyy yrityksen suostumusta edellyttävä poikkeusmahdollisuus, on velvollisuus käyttää sille sopimuksen mukaan kuuluvaa veto-oikeutta kohtuuden rajoissa siten, että muilla on mahdollisuus päästä markkinoille. Veto-oikeuden käyttämistä kohtuuden rajoissa ei ole se, että yritys pyrkii syrjäyttämään ainoan kilpailijan markkinoilta ja ryhtyy toimiin oikeuksiensa tiukan noudattamisen turvaamiseksi.

7. Koska määrävään markkina-aseman väärinkäyttöä ei voida poikkeuksella sallia perustamissopimuksen 86 artiklan nojalla ja koska normihierarkiaa koskevien periaatteiden mukaan sekundäärioikeudellisella normilla annetulla poikkeuksella ei voida poiketa perustamissopimuksen määräyksestä, asetusta (ETY) N:o 4056/86 ei voida tulkita siten, että siinä annetaan tällainen poikkeus, varsinkin kun asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa säädetään, että perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määrävään aseman väärinkäyttö on kiellettyä ilman, että siitä täytyy etukäteen tehdä päätöstä.
8. Kun perustamissopimuksen 85 artiklaa on rikottu sillä, että linjakonferenssin lojaliteetisopimukset eivät ole asetuksen (ETY) N:o 4056/86 5 artiklan 2 kohdan mukaisia, komissio on perustellusti

voinut asetuksen 7 artiklan mukaisesti suositella linjakonferenssin jäsenille lojaliteettijärjestelyjen saattamista asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisiksi.

9. Linjakonferenssi käyttää määrävää asemaansa väärin, kun se vaatii rahdinantajilta sataprosenttisia lojaliteetisopimuksia, jotka kattavat fob-ehdoin myydyt tavarat, ja kun se laatii mustan listan epälojaaleista rahdinantajista rangaistakseen näitä. Tällainen menettelytapa kokonaisuutena rajoittaa käyttäjien oikeuksia ja vaikuttaa siis kilpailijoiden kilpailuasemaan.

10. Jotta yritysten välinen sopimus ja määrävän markkina-aseman väärinkäyttö voisi rajoittaa jäsenvaltioiden välistä kauppaa, on pystyttävä näyttämään objektiivisten oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, että on riittävän todennäköistä, että se voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan suoraan tai välillisesti, tosiasiallisesti tai mahdollisesti siten, että valtioiden yhtenäismarkkinoiden toteuttaminen vaarantuu. Näin ollen ei ole välttämätöntä, että moitittu toiminta olisi tosiasiallisesti ja havaittavalla tavalla rajoittanut jäsenvaltioiden välistä kauppaa; riittää kun todetaan, että järjestelyllä voi olla tällainen vaikutus.

Linjakonferenssien välisten sellaisten sopimusten tavoitteena, joiden tarkoituksena on kieltää yhden konferenssin jäseniä toimimasta riippumattomana varustamon linjaliikenteessä, joka lähtee sellaisista yhteisön satamista, jotka kuuluvat sopimuspuolena olevan toisen konferenssin toiminta-alueeseen, on jakaa yhteisössä sijaitsevien yritysten meriliikenteessä tarjoamiin palveluihin liittyviä markkinoita, joten näillä sopimuksilla voidaan rajoittaa välillisesti kilpailua yhteismarkkinoilla. Lisäksi tällaiset sopimukset voivat vaikuttaa kilpailuun välillisesti toisaalta yhteisön satamien välillä muuttamalla niiden vaikutusaluetta, ja toisaalta niiden toimintojen välillä, jotka sijaitsevat tällaisella alueella.

Perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetun markkina-aseman väärinkäytön osalta on todettava, että jotta voitaisiin tutkia, voiko määrävän markkina-aseman väärinkäyttö vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, on otettava huomioon yhteismarkkinoiden tehokkaalle kilpailulle siitä aiheutuvat seuraukset. Tämän vuoksi menettelytavat, joiden avulla yritysryhmä yrittää syrjäyttää markkinoilta yhteismarkkinoilla toimivan pääasiallisen kilpailijan, ovat luonnostaan sellaisia, että ne voivat vaikuttaa yhteismarkkinoiden kilpailun rakenteeseen ja siten vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Lisäksi tällaiset linjaliikenteen harjoittajien menettelytavat voivat vaikuttaa välillisesti kilpailuun samalla tavalla kuin niiden linjakonferenssien väliset sopimukset, joiden jäseniä linjaliikenteen harjoittajat ovat.

11. Kun määrävässä asemassa oleva linjakonferenssi toteuttaa kiellettyjä menettelytapoja ainoan kilpailijan syrjäyttämiseksi markkinoilta, kilpailusääntöjen rikkomisesta johtuvan sakon määrittämisen osalta on katsottava, että perustamissopimuksen 86 artiklan rikkominen on tahallista ja vakavaa.

12. Koska linjakonferenssilla ei ole oikeushenkilöllisyyttä, komissiolla on osoitettavaan väitetiedoksiannon linjakonferenssin jäsenille ja todetessaan perustamissopimuksen kilpailusääntöjen rikkomisen oikeus määrätä sakkoja suoraan linjakonferenssin jäsenille konferenssin itsensä sijasta. Asia on näin, sillä vaikka väitetiedoksiannossa ainoastaan esitettiin se mahdollisuus, että linjakonferenssille voidaan määrätä sakkoja, sen jäsenten piti ymmärtää, että niille voidaan mahdollisesti määrätä sakkoja.

Komissio ei loukkaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se vahvistaa sakon määrän sen perusteella, missä määrin linjakonferenssin jäsenet ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen eikä niinkään niiden yhteistulojen vahvistetun jaon perusteella.

13. Kun yritykselle kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävän sakon vahvistami-

seksi otetaan huomioon yrityksen liikevaihto, voidaan sekä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan perusteella että asetuksen (ETY) N:o 4056/86 19 artiklan 2 kohdan perusteella ottaa huomioon sekä yrityksen koko liikevaihto, josta käy ilmi, vaikkakin arvioiden ja epätasällisesti, yrityksen koko ja sen taloudellinen vahvuus, että se liikevaihto, joka syntyy niistä tavaroista, joiden markkinoilla kilpailusääntöjä on rikottu, ja josta siis ilmenee rikkomisen laajuus.

14. Päätös on tehty harkintavaltaa väärin käyttäen ainoastaan silloin, kun objektiivisten, asiaankuuluvien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että päätös on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muussa kuin päätöksessä esitetystä tarkoituksessa. Näin ei ole tapauksessa, jossa komissio määrittäessään varustamolle määrättävän sakon suuruutta ottaa huomioon joitakin kuuksia aikaisemmin toiselle meriliikenteessä toimivalle yritykselle määrätyn sakon turvatakseen yhteisön kilpailuuden yhdenmukaisen soveltamisen.

15. Kun yritykselle on osoitettu päätös kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävästä sakosta, sen nostama päätöksessä asetetun viivästyskoron määrää koskeva kumoamiskanne on tutkittava yhteisöjen tuomioistuimissa.